

Zsirai László

Aprólékok

GONDOLATOK GÁRDONYITÓL Olvastam persze az egri remete népszerű regényeit, mégis az *Én magam* című könyvében megjelent jegyzeteivel, nyugalmasan bölcs és szép gondolat-gyémántjaival lopta be magát igazán a szívembe Gárdonyi Géza. Az egyik ilyen: „A tudós azt keresi, ami igaz. A művész azt, ami szép. Mindenki más azt, ami neki hasznos.”

Vannak a bányászathoz fűződő, mesteri hasonlatai is. Költészet napja táján szívesen idézem a következőket: „A mélybe leszálló bányász magával visz mindenféle szerszámot egy börtarisznyában. És egy lámpást csatol a fejére, hogy világítson magának. Így száll az emberi lélek is a Földre. A nagy költő nagy rendeletre jött nagy bányász. Tudja, hol a rejtőző kincses ér, amelynek vagy alatta, vagy fölötte, vagy mellette gyanútlanul járkal el a többi. Már korán kibontja képességeit. Korán, gyermekkorban, ösztönösen. S lámpása nemcsak magának világít, hanem nemzetének is, és a nemzet határain túl elvetődnek a sugarai.

De az emberek nem értik készülődéseit, mint ahogy a tyúk nem érti, miért rohan bele a kiskacsa a vizes tálba? Csak később, mikor már az élet munkája be van fejezve, akkor mondogatjuk: Munkácsy már inaskorában tarkára festette a temetőkaput, Kanova vajból oroszlánt formált, Petőfi már az elemi iskolában verset faragott.

*

A regényt elolvasom, – elvetem.
A verset szívembe elteszem.”

*

A fenti idézet a művészetről szól, míg az alábbiban a kritikusok kapnak eligazítást: „A bányász rátalál egy aranyröggre. Bizonyára nem a sarat vizsgálja, amely rátapadt, hanem az arany értékét. A kritikusnak is csak az aranyat kell keresnie az irodalmi termelésben”. S ez nem csupán a kritikusoknak intő figyelmeztetés... A hétköznapi emberek életében szintén boldogság lehet „aranyra” lelteni.

Görbe tükröket állít az ítéseknek. „Mi a kritikus? Többnyire olyan úr, aki szemére szokta hányni az írónak, hogy rosszul csinálja azt, amit ő sehogyan se tudna megcsinálni. [...] Hogy Szekszpir a drámája meséjét innen vette, meg onnan vette. Bánom is én, hogy Stradiváriusz kinek az erdejében vágta a fáját! Az a fő, hogy jó hegedűt csinált! [...] A nemes kritika lámpást tart a kezében. A nemtelen csak petróleumot. A nemes kritika értékjelző pecséttel közeledik a műhöz. A nemtelen rászáll, mint a légy, s másnemű pecsétet ejtve rajta, kiáltja diadalmasan: – Végeztem vele!” Másutt: „Az igaz kritikust épp úgy becsülöm, mint az igazi csillagászt, aki ott is lát, ahol én semmit sem látok. De vajon kritikusok-e a felolvasó ülések kábító

magyaráznokai! És a pajtás-emlegetők? És a hitsorsos-aranyozók? És kritikusok-e mindazok a meddő fák, akik lebírálnak minden termőt?"

E megállapításaihoz mindenkor hüen igazodott.

„Mi egy talicska föld?"

Ha eső esik rá, egy csomó sár. Ha nap süt rá, egy csomó por. Merőben értéktelen semmiség.

De nem értéktelen és nem semmi, ha magot vetek belé.

A jácint édes parfümöt von ki abból a földből, a menta balzsamos olajat, a tulipán piros festéket, az irisz kéket, a nárcisz fehérét. Ha virág helyett sóskát vetek belé, az a kis sóskamag sőt és savanyúságot hoz ki abból a földből. Ha szőlőt vetek belé, hírmondója se jelentkezik a sónak, hanem a cukor és éltető spiritusz az, amit a gyökér a földből kiválaszt."

Végül egy aranyos, nagyon igaz iróniát rejtő gondolata:

„Mik az irodalmi társaságok?"

A krajcárok egyesülnek, hogy elmondhassák magukról:

– Tagja vagyok a forintnak."

ÍZEK HIÁNYA? Említem a hentesnek, hogy nem találok a régi finom ízekeket a felvágottakban, kolbászokban, egyéb hentesárúkban. Hatalmas húskombinátok szüntek meg hazánkban, és sorolom, melyik milyen terméke emlékezetes. Erre felelve a hentes kijelenti, hogy szerinte inkább a szeretet hiányzik a gyártmányokból, mert az igazi hentesmester szívének összes szeretetét is hozzáadja a kolbász töltelékéhez. Ez az, a szeretet hiánya nemcsak a termékekből, hanem az emberek egymás közötti kapcsolatából is kihagy valamit, ami tartósabban fertőzi az egész társadalmat, mint az influenzajárvány.

PILLANATFELVÉTEL Vonattal viszem a kijavított levonatokat a kiadóba. A készülő könyvben emberi jóságáról, művészeti szépségről nyilatkozik egy magas rangú pap. Ahogy olvastam, nem éreztem a nyomdai hibák vadászatából álló munka fáradalmasságát. Boldogsággal telt el a szívem, mert e könyv sugallata szerint kellene élnünk: jóindulatúan, szeretetben, egymás segítésében, nyugodtan, harmonikusan, imádságos lélekkel.

Tekintetem a személyvagon utasterének belső homloklalára firkált mondatra téved: *„Az ördög elképedve állt, érezte, milyen ocsmány a jóság...!"*

Megdöbönt.

Miféle szülei, tanárai lehetnek annak a megátalkodott suhancnak, aki ilyenképpen fejezi ki elégedetlenségét valamilyen okból? Mennyire erős kihatás nélküli feszültség sodorhatja ezeket a firkálgató kamaszokat hasonló önkifejezések irányába? Hova sülyedt a megértés, hol a méltóság mostanában?

Az órányi utazás közben nem találkozom olyan emberrel, aki mosolyogni tudna. Milyen társadalmi közeg az, amelyik eltünteti az őszinte mosoly képességét, a boldogság napsütésének nyomait az emberek arcáról? Ezek a kérdések verik félre szívem harangjait.

Kipillantok a vonat portól enyhén homályos ablakán. Néma, füsttelen gyárkérmények felkiáltójelei figyelmeztetnek a gonosz szellem korlátlan szabadságának veszélyeire.

HÁLNAK AZ UTCÁN Húsz esztendővel ezelőtt egy szociálmagazin szerkesztőjeként foglalkoztam a szegénység, a hajléktalanság jelenségeivel. 2010 októberében egy folyóirat szerkesztőségi ülésén bukkant fel ugyanez a téma.

Az értekezlet után az egyik fővárosi aluljáróban pillantottam a hideg kövön mozdatlanul fekvő nőre. Cipője és látható hajtincsei alapján gondoltam, hogy nő az illető. Kopott farmernadrág, dzseki, a dzseki alól kihúzott, arcát takaró garbó nyaka. Nem néztem idősnak. Micsoda sorsa lehet, és miféle sorsról álmodhat?

Lottónyereményemet a közeli újságosnál váltottam ki, 950 forint. Ez az összeg tette lehetővé, hogy a belvárosba utazhassak a folyóirat szerkesztőségi ülésére. Napokkal korábban egy utcával arrébb, a templom bejárata közelében húsz forintot dobtam egy kéregető poharába. Ugyanis egy állomással hamarabb szálltam le a vonatról, s az így megtakarított pénzből jutott a hajléktalannak és a templomi perselybe is. A következő vasárnapon három találatom lett a hatos lottón.

Legszívesebben becsempésztem volna az aluljáróban alvó nő dzsekijének zsebébe is egy ezrest, ha az irodalmi szegénység megengedte volna, hogy legalább ehessen egy jó ebédet. Ki tudja, hogy nem itta volna-e el? A máltaiak céltudatosabban segítenek. Albérletet teremtenek hajléktalanoknak, akiket így vezetnek vissza a munka világába. Tulajdonképpen ilyen módon mentik meg őket a biztos halál elől.

Halat adni, átmeneti segítség lehet csak. Viszont megtanítani halászni, és lehetőséget biztosítani a halászatra, az lenne a nyerő és egészséges!

TÚZ VAN, MAMI! Hogyan lehet megszerettetni az epikát egy rövid terjedelmű, vékonyka könyvecskével? Erre példa *Kaiser László* (Brianza-díjas költő, dramaturg, több mint két évtizede publikáló író) mindössze három novellát tartalmazó, *Tűz van, mami!* című műve.

Témakörnyezete ugyan harapós, 1956 őszében–telében, mégsem jut eszembe jobb szó e novellácskák hatására, minthogy bájosak. Egy óvodáskorú fiúcska ártatlan gyermeki lélekkel észleli-tapasztalja odabent, hogy mi zajlik odakint. Közben az akkori mindennapok belső emberi küzdelméről, a körülmények milyetén alakulásáról tudósít az író.

A *Mennyből a fák* című novella gyermeki csínytevésről szól, ugyanis a főhős újlipótvárosi lakásuk havas erkélyéről hasábfákat csúsztat az utcára, amiért rendőri figyelmeztetésben részesül a család. A kötet címét adó novella szintén tanulsággal szolgál, hiszen a gyerek pusztán a tűz iránti kíváncsiságból felgyújtja a bedolgozó édesanyja által gyártott játékmackókat, majd ijedten zokogva kiabál segítségért: „Mami, tűz van! Tűz van, mami!” A „*Ne játssz a tűzzel!*” közmondás örök igazsága képletesen is érvényesnek érthető ebben a novelláskötetben... Az emberi szolidaritás nemes gesztusa jelenik meg a harmadik, *A fekete emberek* című novellában, ahogy a szenesemberek megvédik a részeg házmester fenyegetőzésétől azt az asszonyt, akinek a pincéjébe hordják le a megrendelt tüzelőt, és aki kicsivel korábban az ollót adta kölcsön a vörös csillagos címer zászlóból történő eltávolításához. Ezek a novellák a hallgatás emlékezetből idézett feljajdulásai, egy csöppség sorsának apró darabjai a történelem mozaikjából. Tulajdonképpen halk epizód ez a kis kötet egy félelmesen hangos, de csendjében nagy igazságokat hordozó történelmi esemény háttérében családiasan történelekről.

Nem törpül el a vastag könyvek árnyékában sem, hiszen ugye, milyen apró a gyöngy a homoktengerhez képest, s fényének értékével mégis legyőzi azt. Mint ahogyan a lélek is képes a félelmek fölé emelkedni.

LELKI FOGADÓ Emlékszem a kezdettől fogva lírai szociográfiát képviselő, *Ladányi Mihály* szomorú soraira a *Szociográfia* című versciklusából: „*Alighogy bebállag ólaikba a csorda, / jó erős ajtózárat kerítenek, / hogy exkluzív magányaikra csukva / külön-külön hallgathassák a híreket. // És este nem ülnek házuk elé a padra, / hogy testvéri köszönésem fogadják. / Nincs pad házuk előtt már, / s köszönni most felejtene.*”. Eltűnődtem: vajon hova tűntek a falvak padjai a házak elől? Vajon ki és miért tüntette el a jó szomszédság padjait?

S most a megoldás reményével olvasom *dr. Főgel Andrásné* felhívását az *Albertirsai Híradó* című lap 2010. novemberi számában: „Szeretettel hívok-várok minden korosztályt november 8-tól – hétfőnként 15–19 óra között a Művelődési Házba ingyenes kötetlen beszélgetésre. Hiszek abban, hogy a megosztott öröm, bánat, emlék segít másként látni a világot. Ma a legnagyobb hiánycikk az emberi szó, az együttérző hallgatás, pedig ezek elvezetnek a lelki megnyugváshoz – a belső békéhez. Kérem, jöjjön el! Én várom Önt!”

Szép és jó ötlet, mert életképesnek tűnik. Úgy találom: felvirradt a *dr. Főgel Andrásné*hoz hasonlóan nemes lelkek ideje. Nemes? Egyszerűen csak eleve elrendelten emberséges. Csak?

PLAKÁTHÁBORÚ A külvárosi utca szokatlanul zavartalan csendjében azal szólít meg egy nagymamakorú hölgy, hogy az egyik villanyoszlopra ragasztott

plakátra golyóstollal írták: *SZERETLEK*. Szép ez, mert akkor is mindig újra kiírja valaki, ha az előző feliratot leszaggatja a szél, vagy az, akinek nem tetszik ez az üzenet.

– Ilyen még van? – kérdezi elámulva a hölgy.

Így igazi küzdelem tanújával beszélhettem néhány percig, aki a pártérdekeket jelképező harsány és tömeges, pártszolgálatos választási plakátok társágában meghúzódó apró, de általánosan érvényes igényű emberi jelet észlelte.

A Nap sugaraiban rejlő feleletet kapva ballagunk tovább az utca szokatlanul áhítatos csendjében, s közben arra gondolunk, hogy mégsem vészett ki korunkban teljesen az érzelem, ami nagyon emberi.

Kemence előtt